

گزارشی از دومین همایش سالانه اسلام و دموکراسی (آمریکا، ۱۸ تا ۲۰ ژوئن ۲۰۰۳)

فضیلت سخن قدسی و اقبال به عقل عرفی

ناصرالدین علی تقویان

موضوع "اسلام و دموکراسی" بی‌هیچ تعارف و تکلفی، از مهمترین موضوعات پژوهشهای اسلامی در زمانه ماست. افزون بر دلالت‌های درون‌متنی اسلام که متعرض بحث سیاست و حکومت شده، وقوع رخداد‌های تازه در جهان اسلام، موضوع فوق را به یک "مسئله" بدل کرده است. به تناسب طرح این موضوع در محافل علمی و فرهنگی عالم اسلام، همایش‌ها و نشست‌های مشترک فراوانی در باب بررسی نسبت اسلام با دموکراسی برگزار شده و می‌شود.

از جدی‌ترین همایش‌هایی که به‌طور سالانه در این موضوع تشکیل می‌شود، همایش‌هایی است که "مرکز مطالعات اسلام و دموکراسی" * در آمریکا برگزار می‌کند. این مرکز که به سال ۱۹۹۹ توسط برخی از اساتید، متفکران و فعالان مسلمان و غیرمسلمان در شهر واشنگتن پایه‌گذاری شد، همه‌ساله در ماه ژوئن طی همایشی چندروزه، آخرین تحولات جوامع اسلامی از حیث تبیین نسبت اسلام و دموکراسی را به بحث و بررسی می‌گیرد.

آخرین حلقه از این همایش‌ها چندی پیش به مدت دو روز، از ۱۸ تا ۲۰ ژوئن برگزار شد و مدعین آن، به عرضه یافته‌های خود پرداختند. آنچه خواهد آمد گزارش و گزینشی از مقالات ارائه‌شده به این

همایش است. چندان که معهود است سطح و سبک مقالات، همسان نیست و تخمین عیار قوت و ضعف هر یک، ترفندی خاص می‌طلبد. با این حال به اعتبار اهمیت این همایش و نکات و لطایفی که در بطن این مقالات نهفته است، شرح موجزی از این همایش خالی از فایده و منفعت نیست.

**اسلام و دموکراسی در اردن:
محدودیت‌های شمول سیاسی**
تیموتی جی. پیرو
(TP35288@aol.com)

CSID

محدودیت‌های سیاسی فرآیند دموکراتیزاسیون در اردن موضوع بحث این مقاله است. در این مقاله استدلال می‌شود که فهم نقش تاریخی و مهارکننده دولت در توسعه سیاسی و اقتصادی، بهترین تبیین برای تجربه دموکراتیزاسیون در این کشور است. بورژوازی تجاری و مالی، که اغلب محرک اولیه تقاضا برای اصلاحات سیاسی و اقتصادی است، خود برای امرار معاش به دولت وابسته است.

ادعای مقاله این نیست که الگویی از دموکراسی کاملاً غربی در اردن و دیگر جوامع مشابه به دلیل ساختار توسعه اقتصادی-سیاسی منحصربه‌فرد آنها، قابل پیاده شدن نیست، بلکه فهم محدودیت‌های یک نظام اقتصادی، نخستین گام برای پی بردن به این امر است که چه چیزی به لحاظ سیاسی ممکن یا ناممکن است.

این مقاله به دنبال بررسی و تحلیل فرآیند تحولات اخیر با نگاه به رابطه نهضت‌العلماء با دولت است

اسلام، دموکراسی و دولت یمن

جیلیان شوودلر

دپارتمان حکومت و سیاست، دانشگاه مریلند
(jschwedler@gvpt.umd.edu)

اسلام و دموکراسی

لوی صفی

(louay@liit.org)

اسلام، قومیت، تکثر گرایی و دموکراسی:

تجربه منحصر به فرد مالزی

عثمان بکر

مرکز مفاهیم اسلام- مسیحیت، دانشگاه

جورجتاون

(drosmanbaker@yahoo.com)

ساختار سیاسی مالزی، نه سکولار است و نه تئوکراتیک، بلکه دولتی دینی از نوعی خاص است. به‌رغم اینکه اسلام فقط دین کمی بیش از نیمی از مردم این کشور است، تنها دین رسمی در قانون اساسی آن است. این پیروزی برای مسلمانان در پی حمایت جدی مسلمانان از کل نژاد مالایایی و حفاظت از "قرارداد اجتماعی" ۱۹۵۷، برای تشکر از آنان به دست آمد. در هیچ کشور دیگری بجز اسرائیل نمی‌توان چنین اتحادی را میان دین و نژاد مشاهده کرد.

این مقاله درصدد بررسی نقش اسلام و تأثیر آن در توسعه نهادهای دموکراتیک در مالزی است.

لیبرال دموکراسی و هویت دموکراتیک

مسلمانان ترکیه- مطالعه موردی: عبدالله

گل، طیب اردوغان و نجم‌الدین اربکان-

پویایی‌های متغیر سیاسی میان پسران و

پدر سیاسی

اویس آسیه‌المان، پژوهشگر مستقل NYC

(asiyeusa@worldnet.att.net)

ترکیه موردی استثنایی در برقراری دموکراسی در کشورهای اسلامی است. نجم‌الدین اربکان با نظریه نظم عادلانه خود و حمایتی که از گروه‌های اسلامی در اختیار دارد، نماینده جنبش اسلامی در ترکیه فعلی است. جدال عبدالله گل و اربکان بر سر کنترل حزب فضیلت، منجر به جدایی گل از اربکان و در پیش گرفتن سیاست‌های لیبرال دموکرات از جانب گل شد.

موضوع این مقاله، بررسی روند تحولات جاری مربوط به اسلام و دموکراسی در ترکیه دارای دولت سکولار است. اندیشه‌های سیاسی رهبرانی نظیر گل و طیب اردوغان در این بررسی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

در صحنه سیاسی یمن که بعد از انتخابات سال ۱۹۹۳ به سوی بسط دموکراسی پیش می‌رفت و وقوع جنگ‌های داخلی روند آن را کند کرد، حزب تجمع یمنی برای اصلاح (حزب اصلاح) نقشی برجسته اما در حال تغییری ایفا کرده است. این حزب حاصل ائتلاف قبایل مسلمان است که به موازات تغییرات درونی، رابطه‌ای نیز با عالی‌ترین نخبگان حکومتی در کشور برقرار کرده است.

این مقاله در پی تغییرات سیاسی در یمن، طی دهه گذشته با نگاه به حزب اصلاح است.

دموکراسی و اسلام در اندونزی: نهضت

العلماء - پیشگام جامعه مدنی

یا آلت دست سیاسی

رابین بوش

دپارتمان علوم سیاسی، دانشگاه واشنگتن

(rbush@mn.r.r.com)

نقش اسلام در فرآیند تاریخی تبدیل اندونزی به سومین دموکراسی بزرگ جهان، موضوع مطالعه و بحث صاحب‌نظران بسیاری در این کشور شده است. نهضت‌العلماء، جریان سنت‌گرا و یکی از نخستین مدافعان اسلام در این کشور ۲۰۶ میلیون، با ۸۸٪ جمعیت مسلمان است که مساعدت و حمایت چندانی از یک حکومت سکولار نمی‌کند. علاوه بر این، در درون این نهضت نیز مباحث و براهین قدرتمندی در جریان است که آشکارا سیاست‌های "اسلامی" و دولت اسلامی را رد می‌کنند، و در عوض بر بسط تکثر و مدارای دینی، جامعه مدنی و دموکراسی تأکید می‌ورزند.

عبدالرحمن وحید، رهبری این جریان را به‌عهده دارد که پس از پانزده سال پافشاری بر عدم مداخله نهضت‌العلماء در امور سیاسی، بالاخره در انتخابات اکتبر ۱۹۹۹ شرکت کرد و به ریاست جمهوری برگزیده شد. حامیان دموکراسی، با نگرانی شاهد این واقعه بودند. مسأله برای آنان این است که آیا این امر زنگ خطری برای رشد بنیادگرایی در اندونزی، شبیه آنچه در برخی از کشورهای مسلمان رخ داد نخواهد بود؟

فرآیند تشکیل دولت سکولار در دوران مدرن در اروپا، فرآیندی تاریخی و درازمدت بوده است که طی آن، نهادهای دینی (کلیسا) از مداخله در امور حکومتی بتدریج دور نگه داشته می‌شوند. اما هدف از این فرآیند، ضرورتاً تضعیف و منزوی ساختن اجتماعات دینی نبود. در جوامع اسلامی، به دلیل فقدان این سابقه تاریخی، اغلب روند سکولاریزاسیون آمرانه و بدون توجه به مقتضیات خاص دین اسلام و مردم این مناطق بوده است. جزمی‌گرایی سکولار پیامد این امر است، نظیر آنچه در ترکیه و برخی کشورهای عربی و آسیای مرکزی رخ داده است. در واکنش به این امر، گروه‌های توده‌گرای اسلامی شکل گرفته است که مدعی تشکیل دولتی با ظاهر دولت سکولار اما با تفاوت‌های ماهوی بسیار زیاد با آن هستند، تا بدان وسیله بتوانند ارزشها و باورهای خاصی از اسلام را بر بقیه جامعه تحمیل کنند.

این مقاله در پی نشان دادن این امر است که موضوع این گروه‌های توده‌گرای اسلامی، نه تنها مستقیماً با ارزشها و باورهای اسلامی در تضاد است، بلکه با شیوه‌های سیاسی اعمال شده در جوامع تاریخی مسلمان نیز منافات دارد.

اسلام و نظم سیاسی: سکولاریسم

اسلامی در آثار محمد از کون، محمد

سعید الاشمأوی و فؤاد زکریا

اسکات موريسن

دپارتمان علوم سیاسی دانشگاه کلمبیا

(sm335@columbia.edu)

در جهان عرب، مباحثات و مجادلات بسیاری بر سر مفهوم سکولاریسم در گرفته است. در این مقاله، براهینی که بر ضد سکولاریسم سیاسی اقامه شده، به چهار دسته تقسیم شده و در ادامه پاسخی که مدافعان عرب سکولاریسم اسلامی به این براهین داده‌اند، بررسی شده است. محمد از کون، محمد سعید الاشمأوی و فؤاد زکریا چهره‌هایی هستند که از درون سنت اسلامی، براهینی را به نفع مدارای دینی و ضرورت توجه به تفاوتها و تنوع باورهای دینی اقامه کرده‌اند.

دشمنان خارجی تأسیس کرده بود، اکنون دخالت در فرآیندهای سیاسی را وظیفه خود می‌داند. سکولاریسم ستیزه‌جو تبدیل به دین‌دوستی ترکیه شده است، چرا که بعد از رفع خطر کمونیسم در دهه ۸۰ و جدایی‌طلبان کرد در دهه ۹۰، اکنون اسلام‌گرایان دشمن شماره یک دولت سکولار آنتاتورکی محسوب می‌شوند.

موضوع این مقاله این است که دولت سکولار در ترکیه برای عضویت در اتحادیه اروپایی و برآوردن ملاکهای اجلاس کپنهاک، بویژه در زمینه‌های حقوق بشر، چگونه باید با گرایشهای اسلام‌گرایانه برخورد کند.

اصل اکثریت و کاربرد آن در فرآیند تصمیم‌سازی در اندیشه حقوقی و سیاسی اسلامی
ارمین سینانوویچ
دپارتمان علوم سیاسی، مدرسه امور عمومی و شهروندی مکسول، دانشگاه سیراکوز
(Esinanov@maxwell.syr.edu)

نهادهای سیاسی اسلامی در جهان امروز نترزا و عملاً توسعه‌نیافته هستند و اگر مسلمانان بخواهند این ضعف را برطرف کنند باید ابزارها و روشهایی برای توسعه الگوهای سیاسی بیابند. اصل اکثریت یکی از این ابزارهاست. این مقاله با استفاده از منابع اسلامی درصدد مطالعه اصل اکثریت و ارتباط آن با سیاست جدید است. مفاهیمی مانند اجماع، اسوادالاعظم، جمهور و غیره و نیز اصول حقوقی مانند القواعدالفقهیه می‌تواند برای یافتن مبنایی اسلامی برای اصل اکثریت به کار رود.

اسلام و دموکراسی: فلسفه زیربنایی
منیرالزمان
(Zamanmonir@hotmail.com)

اسلام بجز اصول اعتقادی‌اش که اصولی متافیزیکی هستند و شامل توحید، رسالت و معاد می‌شود، دینی کاملاً سکولار و دنیوی است. اسلام بیش از آنکه نظامی متافیزیکی باشد، نظامی است برای اداره جامعه انسانی و امور دنیوی انسانها. چرا که اگر اسلام آخرین دین و دین کامل است و نزول وحی پس از آن متوقف شده باشد، بنابراین به‌کارگیری عقلانیت انسانی از همین جا شروع می‌شود، در غیر این صورت

مداوماً توسط مسلمانان وضع شود. بدین ترتیب هم اهداف قوانین دولت سکولار تأمین می‌شود و هم اهداف قوانین سنتی اسلامی.

اسلام و دموکراسی: تأملاتی در آرای عبدالکریم سروش
فردالمایر
دپارتمان علوم سیاسی دانشگاه نتردام
(Fred.R.Dallmayr.1@nd.edu)

در این مقاله با رجوع به روند اصلاح دینی در مسیحیت و همچنین نسبت دین و دولت در ادیان مسیحیت و یهودیت، به بررسی این مقوله در آرای عبدالکریم سروش و قرائت اسلامی آن پرداخته شده است. در دیدگاه سروش، اسلام نه‌تنها دشمن دموکراسی نیست بلکه برعکس پشتیبان و طرفدار آن نیز هست.

جست‌وجوی گفتمان سوم: فراسوی سنت و ایدئولوژی
م. مقتدرخان
مطالعات بین‌المللی - آدریان کالج
(mkhan@adrian.edu)

احیای اسلام در قرن بیستم جلوه‌ای ایدئولوژیک به خود گرفته است. اسلام در این سده یا به صورت سنتی آن وجود دارد یا در شکل ایدئولوژیک آن، به نحوی که ایدئولوژی اسلامی در ردیف ایدئولوژی‌های دیگر نظیر مارکسیسم، کاپیتالیسم، لیبرالیسم و غیره جای گرفته است. این مقاله با گرایش شدید به آرای افرادی نظیر عبدالکریم سروش، محمد خاتمی، فرید اسحق و مولانا وحیدالدین در جست‌وجوی یافتن امکانی برای گفتمانی سوم در نحوه احیای اسلام است.

سکولاریسم پست‌مدرن، نسخه ترکیه و الزامات آن در چشم‌اندازی اروپایی-آسیایی
بکیر اتلدیریم
(Blmskyoi@msn.com)

در ترکیه ارتشی که خود را نگاهبان عموم مردم می‌داند و آنتاتورک آن را برای مقابله با سلطه

ادعای این مقاله این است که اگر اسلام و نظم سیاسی دموکراتیک با هم سازگار باشند، آن‌گاه بررسی آثار این سه اندیشمند نشان می‌دهد که چگونه صور خاص دموکراسی اسلامی ضرورتاً سکولار هستند.

اندیشه اسلام‌گرای جدید: محمد خاتمی - تصور ناموزون از سیاست اسلامی
دانیل برومبگ
دپارتمان حکومت، دانشگاه جورج تاون
(BRUMBERG@gunet. georgetown.edu)

مدافعان اندیشه اسلامی جدید، نه‌تنها قرائتی "اسلامی" از دموکراسی به دست می‌دهند و باورهای اسلامی را طوری تفسیر می‌کنند که توجیه‌کننده تکثرگرایی، رقابت یا حکومت دموکراتیک باشد، بلکه این اصل را پیشنهاد می‌کنند که مؤثرترین روش برای حفاظت از دموکراسی سیاسی این است که نقش دولت و نهادهای دولتی فقط حفاظت از آزادی دینی در جامعه باشد، نه اینکه خود تحمیل‌کننده ایدئولوژی با یک باور خاص دینی باشد.

محمد خاتمی، رئیس‌جمهور و عبدالکریم سروش، متفکر در ایران این راه را رفته‌اند. به همین دلیل خاتمی دچار تناقضاتی شده است. او از یک‌سو نماینده دولتی است که می‌کوشد باورهای اسلامی را از بالا تحمیل کند و از سوی دیگر تلویحاً به سوی بازبینی و تجدیدنظر در این نحوه از اعمال و تحمیل باورها کشیده می‌شود.

بررسی رابطه میان دموکراسی رقابتی و سکولاریسم در جهان اسلام با نگاه به اندیشه اسلام‌گرای جدید در ایران، موضوع این مقاله است.

قانونگذاری اسلامی پست‌مدرن در دولتی سکولار
احسان ییلماز
(ihsanyilma@yahoo.com)

این مقاله با استفاده از شواهد تجربی و در پرتو نظریه‌های تکثرگرایی حقوقی، نشان می‌دهد که برخی از مسلمانان ترکیه، قوانین اسلامی غیررسمی را کنار نگذاشته‌اند تا آنکه یک نظام حقوقی اسلامی پست‌مدرن ایجاد شود که در آن قوانینی دوسویه

حمایتها این است که تولیدکنندگان مسلمان و فعالان اقتصادی، لابی‌های قویتری داشته باشند.

برداشت‌های اسلام‌گرایانه از دموکراسی
کامران اصغر بخاری
(kab818s@smsu.edu)

دو نوع گرایش عمده در میان اندیشمندان دنیای اسلام در ارتباط و نسبت میان اسلام و دموکراسی وجود دارد. یک دسته اسلام را ذاتاً با دموکراسی سازگار می‌دانند و دسته دوم دموکراسی را نقطه مقابل اسلام می‌دانند. هدف از این مقاله بررسی این دو نوع گرایش عام در باب نسبت میان اسلام و دموکراسی است. این مقاله با طبقه‌بندی گروه‌های سیاسی در جست‌وجوی نوزایی اسلامی که مبتنی بر نوع برداشتشان از دموکراسی است، آغاز می‌شود و سپس به تحلیل مواضع ایدئولوژیک هر یک از این گروه‌ها می‌پردازد. آرای اسلام‌گرایانی نظیر حسن‌البناء، سید قطب، ابوالعلا مودودی، تقی‌الدین نهبانی، کلیم صدیقی، رشید العنوشی و دیگران در این مقاله بررسی شده است.

واکنش‌های اسلامی به نژادپرستی
ندیم کظمی
نماینده بنیاد خوبی در سازمان ملل
(kazmico@hotmail.com)

در این مقاله بر اهمیت همکاری میان حکومت‌های اسلامی و سازمان‌های بین‌المللی برای بررسی موضوع نژادپرستی و واکنش مسلمانان در برابر آن تأکید شده است. همچنین از دولت‌های غربی دعوت شده تا به مسأله اسلام‌ترسی به عنوان شکل جدیدی از نژادپرستی بیشتر بپردازند. نژادپرستی دینی هر زمان به شکلی بروز یافته است. یهودستیزی شکل دیگر آن بوده که اکنون به مسلمان‌ستیزی تبدیل شده است.

اسلام و دموکراسی
م. البدری
(elbadryk@gega.net)

در این مقاله به بررسی تضادها و اختلافات اسلام و دموکراسی، هم از وجه نظری و هم از

عدالت، آزادی و نظم منطبق دانست. در نتیجه هم مسلمانان و هم غیرمسلمانان در جامعه امریکا برای برقراری گفت‌وگویی مدنی با یکدیگر باید بتوانند از حیثه تأثیر و نفوذ فضای سکولار جامعه دانشگاهی امریکا خارج شوند و به احیای تمدن اسلامی از یک‌سو و تمدن کلاسیک آمریکایی از سوی دیگر بپردازند.

بحران حقوق بشر در خاورمیانه؛ آیا عمل‌گرایی حقوق بشر اسلامی راه‌حلی ارائه می‌کند؟
نیل هیکس
عضو ارشد مؤسسه صلح ایالات متحده
(Nhicks@usip.org)

بحث حقوق بشر و نحوه اجرای آن در کشورهای خاورمیانه همواره مطرح بوده است اما اجرا و اعمال کامل و دقیق آن همواره در حد رؤیایی باقی مانده و هیچ‌گاه کاملاً محقق نشده است. برخی دلیل این امر را دشمنی فرهنگی منطقه عنوان یک کل با حقوق بشر می‌دانند و برخی دیگر معتقدند که ارزش‌های حقوق بشر جهانی نیست. این مقاله با استفاده از مطالعات گسترده در سیر پیشرفت حقوق بشر در مصر و ترکیه، به بررسی نقش جنبش‌های غیرحکومتی بین‌المللی حقوق بشر در تحقق و اعمال حقوق بشر در خاورمیانه می‌پردازد. در نهایت نیز این مسأله را مورد بررسی قرار می‌دهد که آیا حقوق بشر اسلامی می‌تواند چاره‌ای برای حل معضل حقوق بشر در چنین ممانکی پیدا کند یا نه؟

عناصر حکومت در اندیشه کلاسیک آمریکایی
رابرت دیکسن کرین
(Transcendentlaw@aol.com)

در این مقاله دو پرسش اساسی درباره نسبت میان اسلام، دموکراسی و سکولاریسم در میان مسلمانان آمریکایی مطرح می‌شود: ۱. دولت آمریکایی تا چه حد با ایمان اسلامی سازگاری دارد؟ و ۲. دولت دموکرات و سکولار آمریکایی تا چه حد تساوی و آزادی دینی را برای مسلمانان تضمین می‌کند؟ وضع قوانین برای حمایت و حفاظت از حقوق مسلمانان در برخی از ایالات صورت گرفته است؛ نظیر قانون حمایت از تولید غذاهای حلال در برابر سوءاستفاده‌های اقتصادی. اما لازمه گسترش این

کمال خداوند و هدایت مداوم او زیر سؤال می‌رفت. این امر در امور اجتماعی و سیاسی کاملاً صادق است، چرا که نظام خلافت برای اداره امور جامعه بعد از پیامبر اسلام تأسیس و اصل شورا برای تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اجتماعی وضع شد. اگر دموکراسی چیزی نباشد جز اعمال نظر اکثریت، بنابراین اسلام ذاتاً خود نوعی دموکراسی است.

حاکمیت عامه در اندیشه سیاسی معاصر شیعه
طالب عزیز
(talibaziz@hotmail.com)

در تاریخ و دنیای مدرن، حکومت اسلامی ایران، نخستین حکومتی است که داعیه اسلام سیاسی و برقراری حکومت اسلامی را عملی کرده است. انقلاب ایران نشان داد که اسلام می‌تواند دکتربینی انقلابی در کنار مارکسیسم، لیبرالیسم و غیره باشد، توده‌ها را برانگیزد و رژیم‌ها را واژگون سازد. اما اسلام‌گرایان طرح واحدی را برای دستیابی به هدفشان در برپایی نظام سیاسی اسلامی ندارند. طیف این اختلافات از اختلاف در ماهیت و ساختار چنین نظامی تا اختلاف در برقراری یک یا چند دولت اسلامی کشیده شده است. در این مقاله سعی شده دیدگاه‌های مختلف و متضاد در این زمینه بررسی و مطالعه شود.

عناصر حکومت در اندیشه کلاسیک آمریکایی
رابرت دیکسن کرین
(Transcendentlaw@aol.com)

در این مقاله ادعا می‌شود که اندیشه سیاسی کلاسیک اسلامی و اندیشه کلاسیک مؤسسان بنیادگرایی آمریکایی، عناصر ذاتی مشترکی دارند. هر دو به رجحیت غایی خداوند استوارند و هر دو بر حقوق طبیعی و وحی الهی پای می‌فشارند. عناصر ذاتی اندیشه سیاسی و حکومتی غربی عبارتند از: نظم، عدالت و آزادی، که هر یک در ارتباط و تعادل با دیگری وجود و معنا پیدا می‌کند. نظم بدون عدالت و آزادی اصلاً وجود ندارد و عدالت بدون عناصر دیگر. در نظام سیاسی و حکومتی اسلام نیز هفت اصل کلی وجود دارد که از آن با عنوان اهداف اساسی یا مقاصد نام برده می‌شود و می‌توان آنها را با اصول به‌هم‌مرتبط

سازماندهی شوند.
۲. از زمان مرگ امام خمینی تا انتخاب خاتمی در ۱۹۹۷، حفظ مشروعیت نظام وجه اصلی تلاشهای اسلامی کردن جامعه بوده است، جامعه‌ای که بشدت در بحران مشروعیت ناشی از شکاف میان نسل اول انقلاب غوطه‌ور بود. ۳. از ۱۹۹۸ تاکنون، مدیریت گسترش شکاف میان تمایلات جدید و رژیم دینی عمده‌ترین مسأله این دوره است.

امت: سمفونی طبیعت
دکتر عبدالرحیم چوداری
(arc@Lucent.com)

برای پاسخ به سؤالاتی نظیر اینکه آیا دولت اسلامی، دموکراتیک است یا نه؟ و آیا دولت دموکراتیک اسلامی است یا نه؟ ابتدا باید تعریف و ماهیت سه مقوله مشخص شود: ۱. دموکراسی؛ ۲. دولت اسلامی؛ ۳. مفهوم تعادل و رابطه تعادلی میان آنها.

در این مقاله، مؤلف برای روشن شدن دو مقوله آخر، از آیات قرآنی و حکمت قرآنی استفاده می‌کند. بنابر نظر او، همان‌طور که الگوی واحدی از دموکراسی وجود ندارد، از دولت اسلامی هم الگویی واحد نمی‌توان یافت. اما مفهوم امت می‌تواند وحدت‌بخش مفهوم دولت اسلامی باشد. برای تشکیل امت باید حداقلی از شرایط تأمین شود. همین عناصر می‌تواند الگوی واحد دولت اسلامی باشد.

ملیت در دموکراسی‌های سکولار
مصطفی ملک
(mmalik@prodigy.net)

این پرسش که مسلمانان چگونه می‌توانند در عین حفظ موقعیت اخلاقی و دینی خود، به نهادهای سکولار بپیوندند و از مزایای نظام چندگانه سکولار بهره‌مند شوند، موضوع اصلی این مقاله است. مؤلف با بررسی تاریخی روند بحث‌های مربوط به آزادی و سکولاریسم در اروپا و الگوی عمل اروپاییان در برابر اقلیتهای مسیحی و یهودی، نتیجه می‌گیرد که مسلمانان نیز می‌توانند با همان الگو از امتیازاتی بهره‌مند شوند.

*Center for the study
of Islam and Democracy (CSID)

ترس بوده یا بدگمانی. در عین حال بسیاری از مسلمانان اقتباس دموکراسی غربی را خیانت به میراث تاریخی و همچنین روند احیای امروزی اسلام می‌دانند. پدیده احیای اسلام بیش از آنکه جست‌وجویی هدفدار و ناشی از آموزش برای روح اسلام و پیام آن باشد، حسرتی نوستالوژیک نسبت به نهادها و شیوه‌های حکومتی قدیمی است. در این وضعیت، چه مسلمانان بخواهند و چه نخواهند نظم نوین جهانی با الزاماتش در حال ظهور است. اصلاح‌گرایان اسلامی برخلاف بنیادگرایان، حقوق بشر و دموکراسی را کاملاً با اسلام سازگار می‌دانند. اما هیچ روش منسجمی برای دفاع از عقیده‌شان ارائه نداده‌اند. این اصلاح‌گرایان البته تلاشهایی برای رفع بدگمانی مسلمانان نسبت به غرب انجام داده‌اند که تا حدودی نیز مؤثر بوده است.

این مقاله به بررسی این تلاشها در جای‌جای ممالک اسلامی پرداخته است.

چپ سکولاریسم عرب چیست؟
پروفسور اسعد ابوخلیل
دپارتمان علوم سیاسی، دانشگاه ایالتی کالیفرنیا
(abukhalil@uclink4.berkeley.edu)

بررسی دلایل شکست نیروهای عرب سکولار و پیروزی قرائتهای ضد سکولار از اسلام و همچنین دلایل ناتوانی و عدم اقبال به عربهای چپ برای مقابله با گرایشهای ضدسکولار از اسلام موضوع این مقاله است.

اسلام و دموکراسی در پرتو انقلاب ایران
فرهاد خسرو خاور
(farhad.cavard@ehess.fr)

این مقاله با تقسیم‌بندی زمانی انقلاب اسلامی ایران، به بررسی چگونگی جلو انداختن یا عقب انداختن دموکراسی از سوی رژیم‌های سیاسی مانند رژیم کنونی ایران می‌پردازد. سه دوره مورد بحث عبارتند از: ۱. از پیروزی انقلاب تا مرگ امام خمینی. در این دوره، فعالان انقلاب می‌توانند بنابر شعارهای اسلامی در جامعه‌ای که بشدت تحت تأثیر امواج مدرنیزاسیون بود،

نحای الزامات عملی پرداخته شده است. در اسلام، اداره جامعه براساس احکام آسمانی صورت می‌گیرد، در صورتی که در دموکراسی مردم می‌توانند قوانین و ارزشهایشان را به تناسب برگزینند. هرگونه ابداع در جهان اسلامی که متمایل به شیوه‌های دموکراتیک باشد، بنابر احادیثی که هرگونه ابداعی را ممنوع می‌شمارد، منجر به فساد می‌شود. اما در دموکراسی همه افراد از هر نوع، جنس و مذهب، حق رأی و همچنین حق رسیدن به قدرت دارند. متأسفانه از زمان عمر بن خطاب تا رئیس‌جمهور فعلی مصر، تنها راه تغییر حکومتها ترور و مبارزه مسلحانه بوده است. به نظر می‌رسد که ایده ترک داوطلبانه قدرت، هرگز در تاریخ ممالک اسلامی به اجرا در نیاید.

نوزایی اسلامی در قزاقستان
دینا نورتازینوا

سرگروه زبانهای شرقی، دانشکده روابط بین‌الملل،
دانشگاه فارابی، آلماتی - قزاقستان
(khalifa@aport.ru)

بعد از فروپاشی اتحاد شوروی و بروز شرایط ژئوپولیتیک جدید در این منطقه، مسأله هویت تاریخی و سیاسی این کشورها بسیار جدی شد. دولت قزاقستان خود را دولتی دموکرات و سکولار اعلام کرد، در عین حال احیای گذشته تاریخی و دینی نیز برای احراز هویت قزاقها مورد توجه قرار گرفت که اسلام نقشی اساسی در این احراز هویت دارد. اما نویسنده این مقاله مدعی است که واقعیت‌های اجتماعی-سیاسی، به همراه خطر افراط‌گرایی اسلامی از سوی همسایگان، دولت قزاقستان را وادار به اتخاذ موضعی عمل‌گرایانه کرده است و اسلام هرگز نقشی اساسی در تشکیل و انتظام جامعه قزاقستان نداشته است. ایمان افراطی به اسلام در آنجا به چشم نمی‌خورد، با این حال اسلام یکی از اجزای مکمل سنت‌های ملی و یکی از عناصر هویت‌بخش قزاقهاست.

اسلام در نظم نوین جهانی
محمد خلیل

واکنش مسلمانان در برابر برتری‌جویی غرب و نهادهای مدرن از دو حال خارج نبوده است: یا